

Edo Juraga
Marija Pandža
Murter

JEZERSKO NAZIVLJE BILJNIH VRSTA

UDK: 811.163.42'373.22 (497.5 Jezera) (210.7 Murter)

Rukopis primljen za tisak 24. 11. 2008.

Izvorni znanstveni članak

Original scientific paper

Recenzenti: Vladimir Skračić i Joško Božanić

U ovom radu obrađeni su narodni nazivi biljnih vrsta u Jezerima na otoku Murteru. Tijekom botaničkih istraživanja za autohtonu floru otoka Murtera zabilježeno je 618 vrsta i podvrsta viših biljaka (papratnjača i sjemenjača) i 143 kultivirane vrste. Od toga broja u dijalektološkom fitonimijskom istraživanju provedenom u Jezerima zabilježeno su 132 narodna naziva.

U usporedbi s nazivima biljnih vrsta u Murteru 63 naziva su potpuno ista, 12 se naziva neznatno razlikuje na osnovu razlika u glasovnim sustavima ovih dvaju govora (opreke f/h, lj/j npr. fafarinka – haharinka, čavljak – čavjak,) dok je 15 naziva slično s istim korijenom riječi (npr. totovika – tetevika). Konačno 20 je naziva potpuno različitih dok za 20 jezerskih naziva nisu nađene paralele u murterskom govoru.

Ključne riječi: Jezèra, čakavsko narječje, fitonimija, krkič, kromáč, pulitavac

UVOD

Jezerica su neveliko mjesto (960 stanovnika) smješteno na jugoistočnoj strani otoka Murtera. Prvi puta se spominju 1298. prilikom osnivanja Šibenske biskupije kada su bila u sastavu župe Murter te su imala osam domova s 94 žitelja. Jezera su u sastavu murterske

župe do 1548. god. kada prelaze pod jurisdikciju župe Tisno, a samostalna župa postaju 1602. godine.

Jezerani se od davnina uz ribarstvo bave uzgojem maslina, smokava i povrtlarskih kultura. Intenzivno su se bavili i vinogradarstvom do pojave filoksere i propadanja vinograda početkom 20. stoljeća. Unatoč razvoju turizma i danas su ostali vjerni tradicionalnim zanimanjima.

Florističkim istraživanjima (FORTIS, 1774; VISIANI, 1842-1852; PANDŽA, 1998, 2002, 2003; MILOVIĆ, 2004; PANDŽA i sur., 2001) za autohtonu floru otoka Murtera zabilježeno je 618 vrsta i podvrsta viših biljaka (papratnjača i sjemenjača) i 143 kultivirane vrste.

Primarna vegetacija otoka Murtera (PANDŽA, 2003) bila je šuma hrasta crnike (sveza *Quercion ilicis*). Šuma crnike davno je uništena i na otoku su degaracijski stadiji makije (as. *Myrto-Quercetum ilicis*, *Fraxino orni-Quercetum ilicis*, *Ostryo-Quercetum ilicis*) i *Pistaci lentisci –Juniperetum phoeniceae* te spontane sastojine bora i crnike na jugozapadnim ekspozicijama otoka (as. *Quercus ilicis-Pinetum halepensis*), garizi (as. *Erico-Cistetum cretici*) i dračici (as. *Rhamno-Paliuretum*). U sastavu makije prevladava zajednica crnike s mirtom (*Myrto-Quercetum ilicis*) u čijem sastavu su vrste *Quercus ilex*, *Myrtus communis*, *Pistacia lentiscus*, *Smilax aspera*, *Asparagus acutifolius*, *Juniperus phoenicea*, *Rubia pe-regrina*, *Clematis flammula*, *Arbutus unedo*... (PANDŽA i sur., 2004).

Travnjačka vegetacija pripada razredima *Festuco-Brometea* i *Thero-Brachypodietea*. Na malim površinama po cijelom otoku nazočne su kamenjare raščice i zvjezdaste djeteline (as. *Brachypodi-Trifolietum stellati*). Zbog prestanka tradicionalnog poljodjelstva i nestanka ispaše te travnjačke površine zarastaju (sukcesija je u tijeku), a posljedice su smanjenje biološke raznolikosti. Na jako degradiranim i sjeveru eksponiranim padinama brda razvija se travnjačka zajednica kovilja i kadulje (as. *Stipo-Salvietum officinalis*). Po vrtovima i murtersko-betinskom polju razvijena je korovna vegetacija (as. *Tribulo-Amaranthum*), a uz ceste i putove u naseljima ruderalna vegetacija (PANDŽA i sur., 2005).

Najugroženija je halofitska vegetacija (PANDŽA i sur., 2007, 2007a) na različitim staništima uz more: muljevite obale u Jersanima (as. *Puccinellio festuciformis-Sarcocornietum fruticosae*) i zaslanjene livade (as. *Limonio-Artemisietum coerulescens*). Na položenim stijenama uz more je zajednica trputca i mrižice (as. *Plantagini-Limonietum cancellati*), a fragmentarno su razvijene: zajednica sitova u Jersanima (as. *Juncetum maritimo-acuti*) i zajednica polegle mlječike i morske makovice u uvali Lučica (as. *Euphorbio-Glaucietum flavi*). Razvojem turizma halofitska vegetacija je ugrožena, kao i vegetacija podmorskih livada (as. *Posidonietum oceanicae*) i zajednice s vrstom *Cymodocea nodosa*.

Prestankom uzgoja žitarica (ječma, pšenice) na otoku je nestala vegetacija strnih žita, a s njima i vrste. U uzgoju od poljoprivrednih kultura dominiraju vrste: *Cicer arietinum*, *Vicia faba*, *Pisum sativum*, *Solanum tuberosum* i *Beta vulgaris*.

U ovom radu cilj nam je bio utvrditi koliko biljnih vrsta ima jezersko nazivlje te koliko je naziva istih ili u korijenu sličnih s nazivljem mjesta Murtera.

U Jezerima je niz naziva biljaka koje susrećemo na širem šibenskom području. VISIANI (1826) je u svojim botaničkim istraživanjima od 1820. do 1825. prošao područje između Ši-

benika i Trogira, letimično pogledao splitsko područje i Dalmatinsku zagoru bio na Biokovu i otoku Braču, ali nigdje ne navodi da je posjetio bilo koji od šibenskih otoka pa tako ni Murter. Ipak je na otoku Murteru zabilježeno niz naziva biljaka koje nalazimo i kod Visianija.

O JEZERSKOM GOVORU

Govor mjesta Jezera na otoku Murteru pripada južnočakavskom ikavskom dijalektu čakavskog narječja (Hraste, 1959; Jurišić, 1966, Juraga, 2007). On je najbolje sačuvao čakavske osobine od svih mjesnih govora na otoku Murteru. Jedino je u ovom govoru sačuvana upitno-odnosna zamjenica *ča* kao i oksitoneza na otvorenim kratkim slogovima (*ženà, vrbà, metlà, selò, lobodà, starinà*). U jezerskom govoru nalazimo klasični čakavski tronaglasni sustav: ` (*brnìstra, kàcija, mřta, komòrica, sìkavac, škrèbut*), ^ (*čičvgrda, petràk, klàs, brìg, snìg*) i ~ (*lišče, smrìč, bruštràn, blùšč, pìtan, šèsti, sùd*). Pod utjecajem štokavskog narječja dodan je četvrti dugouzlazni naglasak. Kratki je naglasak, naime, s dočetnog sloga regresivno pomaknut na mjesto nekadašnje nenaglašene prednaglasne dužine, pa se na novom mjestu realizira kao dugouzlazni (*rúka, tráva, zíma, šimúnac, pulítavac*).

Glas *l* se čuva na početku riječi i u korijenskom morfemu (*legùtra, lambràka, levandìn, luštrofìn, lándra* = oleandar; *kolàc, kòlap, pàlac*), a na kraju riječi se redovito gubi ili prelazi u *-ja*, odnosno *-ea* ili *j* (*vřta, posà, kartì, mèndu* = G mn., *stò, vò, kotà, dīja* < *dil* = dio, *mīja* < *mul*, *kampanè* = zvonik, *takujìn* prema *takulin*). Glas *lj* je ovdje uobičajen (*krkeljīka, slavùlja, smīlj, ljùljevača, ljućica, pòlje, zemljà, čeljàde*). Glas *k* ispred suglasnika *t* može prijeći u *h* (*làkat* > *làhta*) ili *f* (*nòfat, nòfta*). Glas *h* gotovo uvijek prelazi u *f* (*fřpà, fřstati, fřstavac, fřdobrada, fafarīnka, biřfarica, mīfa, mīřar, mofunje, stráf, plàfo, zifati, pufati, jūfa, smīf*) dok glas *f* nalazimo svugdje gdje mu je po etimologiji mjesto (*Fràne, Fřlip, feràl, kafà, kalafàt*). Glas *ř* dolazi u skupu *šč* (*blùšč, ščenàc, ščř; ščřenica, tūšč*).

U govoru Jezera izostala je oprjeka među glasovima *č* i *ć* pa ovdje nalazimo jedinstven glas *č* koji je po fiziologiji blizak glasu *ć* u književnom jeziku (*krkīč, kùča, smīljčič, čovīk, pèč, smokvič, čūti, rèči, pèči, cvīče*). Prema starome **d'* imamo *đ* (*mlàđi, ròden, ròdak, glodàti*) i rijeđe *j* (*prèja* = pređa). Prema skupu **zgj* imamo *žd* (*mòždani*), a prema skupu **zjd* dolazi *zj* (*gròzje*) i *žd* (*gvòžde*). Čuva se stari skup *čr* (*čřv, čřivo, čřvati, očřvati*), iako ima primjera i sa *c* (*cřni, crnīka, crvèni* pored *crnjèni*). Slogovno *r* je u pravilu uvijek *r* (*brščàc, břnìstra, mřta, třnj, trsřlka*). U jednom slučaju umjesto *r* dolazi *re* (*škrèbut*, pored *škřbut*).

Protetsko *j* nalazimo u primjerima *jagùc* < *aguc, jangriř* = prema **angriř* tj. riža, *jagřc* (N mn. *jagřci*, G mn. *jagřcov*) prema **grc* = vrsta morskog pužića). Glas *s* također može biti protetski glas (*spūř* < puž) kao i glasovi *l*, *m* i *v* (*legùtra* < argola, *magùc* < *aguc, vrmār* < ormar).

Pored već navedenih primjera ispadanja glasa *h*, bilježimo pojavu ispadanja glasa *p* u riječima *šenīca* < pšenica i *tīca* < ptica. Do zamjene likvida *r* > *l* dolazi u riječi *lucmarin* < *ruřmarin* te obrnuto u riječi *přrula* < pilula.

MATERIJAL I METODE

Znanstveno nazivlje vrsta usklađeno je po PIGNATTIJU (1982) osim vrste označene zvjezdicom (*) koja je po DOMCU (1994). Hrvatska imena vrsta uzeta su po Domcu, osim vrste *Broussonetia papyrifera* (**) koja je po NIKOLIĆU (2008). U popisu koji slijedi biljne vrste poredane su abecednim redom njihovog znanstvenog nazivlja. Za neke biljne vrste navedeno je samo ime roda jer unutar toga roda narod sve vrste naziva istim imenom (npr. sve vrste roda *Amaranthus* Jezerani nazivaju *ščir* kao što se vrste roda *Euphorbia* nazivaju *mličac*).

Terenska istraživanja provedena su krajem ljeta 2005. i u proljeće 2008. Na terenu su informatorke prepoznale vrstu biljke i imenovala ju, a nakon toga autori su zabilježili izvorno ime s naglaskom i zapisali njezin znanstveni naziv.

Informatorke su: Milica Milin, rođ. 1928. g.

Šinka Pirija, rođ. 1932. g.

Luce Tomin, rođ. 1938. g.

U radu slijedi znanstveno ime vrste, odnosno roda, hrvatsko ime i jezersko ime:

Stručno nazivlje vrsta	Imena vrsta po Domcu	Jezersko nazivlje
<i>Achillea collina</i> Becker	brežuljkavi stolisnik	brôda
<i>Ailanthus altissima</i> (Mill.) Swingle	žljezdasti pajasen	kăšar
<i>Allium ascalonicum</i> Hort.	-	ljutîca
<i>Allium cepa</i> L.	obični luk	kapûla
<i>Allium sativum</i> L.	češnjak	lûk
<i>Amaranthus</i> (r.)	r. šćir	ščîr
<i>Apium graveolens</i> L.	celer	sèlen
<i>Arbutus unedo</i> L.	planika	planîka
<i>Armoracia rusticana</i> (Lam.) Gaertn., Mey. Et Schreb.	seljački hren	hrèn
<i>Arum italicum</i> Mill.	talijski kozlac	zmînac
<i>Arundo donax</i> L.	obični trst	trstîka

<i>Asparagus acutifolius</i> L.	oštrolišna šparoga	sparožina
<i>Avena barbata</i> Pott	bradata zob	stòklasa, lãstavica
<i>Brachypodium ramosum</i> (L.) Roem. et Schult.	razgranjena kostrika	mogorùš
<i>Briza maxima</i> L.	velika treslica	Gòspine sùze
<i>Broussonetia papyrifera</i> (L.) Vent.	** dudovac	smokvič
<i>Calamintha nepeta</i> (L.) Savi	gustocvjetna gorska metvica	mèta
<i>Calendula arvensis</i> L.	poljski neven	mandalòt
<i>Celtis australis</i> L.	južnjački koprivić	fafarinka
<i>Chenopodium album</i> L.	bijela loboda	lobodà
<i>Chrysopogon gryllus</i> (L.) Trin.	kršin, hrđobrada	frđobrada
<i>Cicer arietinum</i> L.	slanutak	čičvârda
<i>Cichorium intybus</i> L.	divlja vodopija	žutènica
<i>Cirsium arvense</i> (L.) Scop.	poljski osjak	pulitavac
<i>Cistus</i> (r.)	r. bušin	šùmica
<i>Clematis flammula</i> L.	plamenita pavitina	škrèbut, škřbut
<i>Convolvulus arvensis</i> L.	poljski slak	zlâk
<i>Colutea arborescens</i> L.	pucalina	pucalina
<i>Crithmum maritimum</i> L.	petrovac	petrâk
<i>Cucumis sativus</i> L.	krastavac	kùkumar
<i>Cupressus sempervirens</i> L.	zimzeleni čempres	cumpris
<i>Cuscuta</i> (r.)	r. vilina kosa	vilina kòsa
<i>Cydonia oblonga</i> Mill.	dunja	dunja
<i>Cynodon dactylon</i> (L.) Pers.	prstasti troskot, zubača	tròskot

<i>Daucus carota</i> L., s. l.	mrkva	mrkvâš
<i>Diplotaxis tenuifolia</i> (L.) DC.	uskolisni dvoredac	divljâ riĝa
<i>Erodium</i> (r.)	r. čapljan	ognjîčer
<i>Eruca sativa</i> Mill.	sjetvena riĝa	pitôma riĝa
<i>Eryngium</i> (r.)	r. kotrljan	sîkavac
<i>Euphorbia</i> (r.)	r. mlječika	mličâc
<i>Ficus carica</i> L.	smokva	smôkva
<i>Foeniculum vulgare</i> Mill.	komorač	kromâc
<i>Frangula rupestris</i> (Scop.) Schur.	kamenjarska krkavinka	krkič
<i>Fraxinus ornus</i> L.	crni jasen	jâsen
<i>Fumana</i> (r.)	r. sunčac	fîstavac
<i>Galium aparine</i> L.	čekinjasta broć	lîpavica
<i>Hedera helix</i> L.	bršljan	bruštrâj
<i>Helichrysum italicum</i> (Roth) G. Don, f.	sredozemno smilje	smîlj
<i>Hordeum vulgare</i> L.	obični ječam	žîto
<i>Hypericum perforatum</i> L. subsp. <i>A20</i> (Schrank) Frohlich	rupičasta pljuskavica	zvônčac
<i>Inula viscosa</i> (L.) Aiton	ljepljivi oman	šimúnac
<i>Iris germanica</i> L.	germanska perunika	sâblja
<i>Juglans regia</i> L.	pitomi orah	orîh
<i>Juniperus oxycedrus</i> L. subsp. <i>oxycedrus</i>	oštroigličasta borovica	smrîška
<i>Juniperus oxycedrus</i> L. subsp. <i>macrocarpa</i> (S. et S.) Ball.	pukinja	ljûskavica
<i>Juniperus phoenicea</i> L.	fenička borovica	smrîč
<i>Laurus nobilis</i> L.	lovor	jâvor
<i>Lavandula angustifolia</i> Mill.	lavanda	levânda

<i>Lavatera arborea</i> L.	drvolika stola	morski sliz
<i>Lilium candidum</i> L.	-	žlj
<i>Lolium perenne</i> L.	višegodišnji ljulj	ljuljevača
<i>Lycopersicon esculentum</i> Mill.	rajčica	pomidôra
<i>Malva sylvestris</i> L.	šumski sljez	sliz
<i>Matricaria chamomilla</i> L.	prava kamilica	kamomila
<i>Medicago</i> (r.)	r. vija, dunjica	đitelina
<i>Mercurialis annua</i> L.	jednogodišnji prosinac, resulja	smrdljivica
<i>Morus</i> (r.)	r. dud	mûrva
<i>Myrtus communis</i> L.	obična mrča, mirta	slakâ mrta
<i>Nerium oleander</i> L.	oleandar	olânder, lândra
<i>Nigella damascena</i> L.	damašćanska crnjika	ferâl
<i>Osyris alba</i> L.	bijela metla	metlâ
<i>Paliurus spina-christi</i> Mill.	drača	tñj
<i>Papaver rhoeas</i> L.	mak turčinak	mâk
<i>Parietaria diffusa</i> M. et K.	razgranjena crkvina	ščirenica
<i>Pelargonium zonale</i> (L.) Aiton	-	đirñan
<i>Petroselinum sativum</i> Hoffm.	peršin	petrusimen
<i>Phaseolus vulgaris</i> L.	obični grah	fažô
<i>Phillyrea</i> (r.)	komorika, zelenika	komòrica
<i>Pistacia lentiscus</i> L.	tršlja	žukâ mrta
<i>Pistacia terebinthus</i> L.	smrdljika	glûš
<i>Pisum sativum</i> L.	grašak	bîži
<i>Plantago lanceolata</i> L.	suličasti trputac	pètoprsta, gàvez

<i>Portulaca oleracea</i> L.	portulak	tūšč
<i>Posidonia oceanica</i> (L.) Delile	oceanski porost	māž
<i>Prunus avium</i> L.	trešnja	trīšnja
<i>Prunus cerasifera</i> Ehrh.	mirobalana	kòkula
<i>Prunus cerasus</i> L.	višnja	vīšnja
<i>Prunus dulcis</i> (Mill.) D. A. Webb.	badem	mêndula
<i>Prunus mahaleb</i> L.	rašeljka	rašèla
<i>Prunus persica</i> (L.) Batsch	breskva	pràska
<i>Prunus spinosa</i> L.	trnula, trnina	trnjovāča
<i>Punica granatum</i> L.	zrnati šipak, mogranj	šipak
<i>Quercus ilex</i> L.	crnika, česmina	crnīka
<i>Raphanus sativus</i> L.	sjetvena rotkva	rodàkva
<i>Reichardia picroides</i> Roth	sredozemna bršaka	jagūc magūc
<i>Rhamnus alaternus</i> L.	vazdazelena krkavina	krkeljīka
<i>Robinia pseudoacacia</i> L.	mirisavi bagrem	kācija
<i>Rosa canina</i> L.	pasja ruža	divljī šipak
<i>Rosmarinus officinalis</i> L.	ružmarin	lucmarīn
<i>Rubia peregrina</i> L.	strani broć	bròć
* <i>Rubus dalmaticus</i> Tratt.	dalmatinska kupina	zdrāča
<i>Rumex</i> (r.)	r. kiselica	čâvljak
<i>Ruscus aculeatus</i> L.	bodljikava veprina	lomprīnac
<i>Ruta graveolens</i> L.	smrdljiva rutvica	rûta
<i>Salix alba</i> L.	bijela vrba	vrbà
<i>Salvia officinalis</i> L.	mirisava (ljekovita) kadulja	slavūlja

<i>Sanguisorba minor</i> Scop. subsp. <i>muricata</i> Briq.	bodljičasta krvara	skorušica
<i>Satureja montana</i> L.	primorski čubar	vrščac
<i>Setaria</i> (r.)	r. muhar	mùfar
<i>Silene</i> (r.)	r. pušina	škrípavac
<i>Smilax aspera</i> L.	crvena tetivika	totovika
<i>Solanum luteum</i> Mill.	žuta pomoćnica	pàskvica
<i>Solanum melongena</i> L.	–	balancâna
<i>Solanum tuberosum</i> L.	krumpir	kumpîr
<i>Sonchus</i> (r.)	r. ostak	sinjâk
<i>Sorbus domestica</i> L.	domaća oskoruša	skòruša
<i>Spartium junceum</i> L.	brnistra, žuka	brnistra
<i>Stachys salviifolia</i> Ten.	kaduljasti čistac	pùstica
<i>Stipa pennata</i> L. subsp. <i>eriocaulis</i> (Borbis) Martinovsky et Skalichy	perasto kovilje	kovilje
<i>Tamus communis</i> L.	obični bljušt	bljùšć
<i>Tanacetum cinerariifolium</i> (Trevir.) Sch. Bip.	buhač	bùfarica
<i>Teucrium montanum</i> L.	brdski dubačac, trava iva	trâva ìva
<i>Teucrium polium</i> L.	pustenasti dubačac	smîljčić
<i>Tribulus terrestris</i> L.	zemaljski babin zub	šćenac
<i>Trifolium</i> (r.)	djetelina	đitelina
<i>Triticum aestivum</i> L.	obična pšenica	šenica
<i>Urtica urens</i> L.	mala kopriava	žigàvica
<i>Viburnum tinus</i> L.	lemprika	lopočika, lepočika
<i>Vicia faba</i> L.	bob	bòb

<i>Vitex agnus-castus</i> L.	konopljika	kolopnjika
<i>Vitis vinifera</i> L.	vinska loza	třsje
<i>Ziziphus jujuba</i> Mill.	čičimak	čičindra

RASPRAVA

Kod VISIANIJA (1826), nalazimo 57 naziva koji su jednaki ili vrlo slični nazivima koje smo zabilježili u Jezerima. Jednaki su nazivi biž, bob, brnistra, broč, crnika, čičindra, ditelina, dunja, fafarinka, jasen, javor, kumpir, loboda, luk, mak, murva, planika, rodakva, selen, slavulja, sliz, smilj, ščir, šipak, trava iva, trstika, višnjja, zvončac, a slični (prvi naziv je Visianijev) aguc – jaguc, brštan – bruštran, crna mrta - žuka mrta, čempriš – cumpriš, gluvi smrič – smrič, komora – komorica, konopljika velika – kolopnjika, krkavina – krkeljika, kukumer – kukumar, ljulj – ljuljevača, ljutika – ljutica, mrtina - slaka mrta, orah – orih, oskoruša – skoruša, pšenica – šenica, raselka – rašela, ruda – ruta, ruzmarin – lucmarin, skrobot - škrebut, slek – zlak, smrik – smriška, sparog – sparožina, stoklas – stoklasa, tetevika – totovika, trnjina – trnjovača, tust – tušč, veliki mlićak – mlićak, zmijinc – zminac, žutinica – žutenica. Nazočnost tolikog broja istovjetnih naziva nas navodi na zaključak da su Jezerani preuzeli većinu tih naziva od drugih žitelja šibenskog kraja. Teško je naime vjerovati da su ti nazivi bili autohtoni jezerski pa da su se proširili diljem šibenskog područja.

U usporedbi s nazivima biljnih vrsta u Murteru¹, mjestu na istoimenom otoku 7 km udaljenom od Jezera, 63 naziva su potpuno ista, 12 se naziva neznatno razlikuje na osnovu razlika u glasovnim sustavima ovih dvaju govora (opreke f/h, lj/j npr. fafarinka – haharin-ka, čavljak – čavjak,) dok je 15 naziva slično s istim korijenom riječi (npr. totovika – tetevika, trstika – strtika). Potpuno isti nazivi su balancana, bob, brnistra, broč, bruštran, crnika, čičindra, čičvarda, ditelina, dunja, điran, gluš, jaguc, jasen, javor, kamumila, kapula, kukumar, kumpir, levanda, lipavica, loboda, lopočika, lucmarin, luk, mak, maž, mendula, meta, metla, mlićak, mogoruš, murva, orih, planika, petrusimen, pomidora, pucalina, praska, rašela, riga, ruta, selen, sikavac, skoruša, sliz, smrič, ščenac, ščir, šenica, šipak, trava iva, trišnjja, troskot, trsje, vilina kosa, višnjja, zlak, zminac, žigavica, žito, žuka mrta, žutenica, a gotovo isti ili neznatno različiti (prvi naziv je jezerski) čavljak/čavjak, fafarinka/haharin-ka, fažo/hažo, frdobrada/hrdobrad, ljuljevača/jujevača, ljutica/jutica, kolopnjika/konopnjika, mufar/muhar, slavulja/slavuja, smilj/smij, smiljčić/smilčić, žilj/žij; bufarica/buhar, cumpriš/cimpriš, komorica/komora, kromač/koromač, lomprinac/lebrinac, mrkvaš/mrkvanj, olander/lander, petrak/petrovac, smokva/smoka, smriška/smrika, sparožina/sparožina, škripavac/škripac, trnjovača/trnj, totovika/tetevika, trstika/strtika.

¹ Usp. rad: Pandža, Juraga, (1998), »Narodni nazivi biljnih vrsta u Murteru«, *Čakavska rič*, br. 1-2, Split, str. 57-65

Konačno 20 je naziva potpuno različitih. To su biž/bigule, ferali/puhalica, kašar/smrđivac, kokula/mamula, kovilje/vlasinj, krkeljika/slaki grm, krkič/kukudrivac, mandolat/tambaloza, pucalina/grahorica, pulitavac/ostac, sinjak/mlišnjak, stoklasa/ovas, škrbut/prporuša, škripavac/pucalina, šimunac/mušunac, trnj/zdrača, tušč/tucaj, vrščac/vrisak, zvončac/Gospina trava, zdrača/kupinjača. Na kraju navodimo 20 jezerskih naziva za koje nisu nađene paralele u murterskom govoru. To su bljušč, broda, divlji šipak, frstavac, gospine suze, hren, kacija, ljuskavica, morski sliz, ognjičer, paskvica, petoprsta, pitoma riga, pustica, rodakva, sablja, skorušica, smokvič, smrdljivica, šumica.

Na osnovu izvedenih paralela autohtone jezerske nazive možemo tražiti među sljedećim imenima biljnih vrsta: broda, frstavac, feral, Gospine suze, kašar, krkič, ljuskavica, ognjičer, paskvica, pustica, pulitavac, sinjak, smokvič, šimunac, šumica, vrščac. Da bismo pouzdano pojedine nazive mogli ubrojiti među autohtone, bilo bi potrebno provesti temeljitije istraživanje.

KAZALO PREMA NARODNIM IMENIMA

bòb	<i>Vicia faba</i> L.
balancâna	<i>Solanum melongena</i> L.
bùfarica	<i>Tanacetum cinerariifolium</i> (Trevir.) Sch. Bip.
bíži	<i>Pisum sativum</i> L.
bljüšč	<i>Tamus communis</i> L.
bròč	<i>Rubia peregrina</i> L.
brnìstra	<i>Spartium junceum</i> L.
brôda	<i>Achillea collina</i> Becker
bruštrân	<i>Hedera helix</i> L.
crnìka	<i>Quercus ilex</i> L.
cumpriš	<i>Cupressus sempervirens</i> L.
čâvljak	<i>Rumex</i> (r.)
čičîndra	<i>Ziziphus jujuba</i> Mill.
čičvârda	<i>Cicer arietinum</i> L.
đitelina	<i>Medicago</i> (r.)
đitelina	<i>Trifolium</i> (r.)
divljâ riga	<i>Diplotaxis tenuifolia</i> (L.) DC.
divljî šipak	<i>Rosa canina</i> L.
dünja	<i>Cydonia oblonga</i> Mill.
dirân	<i>Pelargonium zonale</i> (L.) Aiton

frdobrada	<i>Chrysopogon gryllus</i> (L.) Trin.
frstavac	<i>Fumana</i> (r.)
Fafarinka	<i>Celtis australis</i> L.
Fažô	<i>Phaseolus vulgaris</i> L.
ferâl	<i>Nigella damascena</i> L.
gluš	<i>Pistacia terebinthus</i> L.
Gôspine sùze	<i>Briza maxima</i> L.
hrèn	<i>Armoracia rusticana</i> (Lam.) Gaertn., Mey. et Schreb.
jâsen	<i>Fraxinus ornus</i> L.
jâvor	<i>Laurus nobilis</i> L.
jagûc, magûc	<i>Reichardia picroides</i> Roth
kâcija	<i>Robinia pseudoacacia</i> L.
kâšar	<i>Ailanthus altissima</i> (Mill.) Swingle
kòkula	<i>Prunus cerasifera</i> Ehrh.
kamomila	<i>Matricaria chamomilla</i> L.
kapûla	<i>Allium cepa</i> L.
kûkumar	<i>Cucumis sativus</i> L.
kolopnjika	<i>Vitex agnus-castus</i> L.
komòrica	<i>Phillyrea</i> (r.)
kovilje	<i>Stipa pennata</i> L. subsp. <i>eriocaulis</i> (Borbis) Martinovsky et Skalichy
krkeljika	<i>Rhamnus alaternus</i> L.
krkîč	<i>Frangula rupestris</i> (Scop.) Schur.
kromâč	<i>Foeniculum vulgare</i> Mill.
kumpîr	<i>Solanum tuberosum</i> L.
lîpavica	<i>Galium aparine</i> L.
levânda	<i>Lavandula angustifolia</i> Mill.
lûk	<i>Allium sativum</i> L.
lobodâ	<i>Chenopodium album</i> L.
lomprînac	<i>Ruscus aculeatus</i> L.
lopočika, lepočika	<i>Viburnum tinus</i> L.
lucmarîn	<i>Rosmarinus officinalis</i> L.
ljùljevača	<i>Lolium perenne</i> L.
ljûskavica	<i>Juniperus oxycedrus</i> L. subsp. <i>macrocarpa</i> (S. et S.) Ball.
ljutîca	<i>Allium ascalonicum</i> Hort.

māk	<i>Papaver rhoeas</i> L.
mèta	<i>Calamintha nepeta</i> (L.) Savi
mandalòt	<i>Calendula arvensis</i> L.
māž	<i>Posidonia oceanica</i> (L.) Delile
mêndula	<i>Prunus dulcis</i> (Mill.) D. A. Webb.
metlà	<i>Osyris alba</i> L.
mùfar	<i>Setaria</i> (r.)
mličàc	<i>Euphorbia</i> (r.)
mogorūš	<i>Brachypodium ramosum</i> (L.) Roem. et Schult.
morskī slīz	<i>Lavatera arborea</i> L.
mrkvāš	<i>Daucus carota</i> L., s. l.
mûrva	<i>Morus</i> (r.)
ognjīčer	<i>Erodium</i> (r.)
olānder, lāndra	<i>Nerium oleander</i> L.
orīh	<i>Juglans regia</i> L.
pàskvica	<i>Solanum luteum</i> Mill.
pètoprsta, gāvez	<i>Plantago lanceolata</i> L.
petrāk	<i>Crithmum maritimum</i> L.
petrusīmen	<i>Petroselinum sativum</i> Hoffm.
pitòma rīga	<i>Eruca sativa</i> Mill.
planīka	<i>Arbutus unedo</i> L.
pomidôra	<i>Lycopersicon esculentum</i> Mill.
prāska	<i>Prunus persica</i> (L.) Batsch
pùstica	<i>Stachys salviifolia</i> Ten.
pucalīna pucalīna	<i>Colutea arborescens</i> L.
pulītavac	<i>Cirsium arvense</i> (L.) Scop.
rašèla	<i>Prunus mahaleb</i> L.
rodākva	<i>Raphanus sativus</i> L.
rûta	<i>Ruta graveolens</i> L.
sāblja	<i>Iris germanica</i> L.
sèlen	<i>Apium graveolens</i> L.
sīkavac	<i>Eryngium</i> (r.)
sinjāk	<i>Sonchus</i> (r.)
skòruša	<i>Sorbus domestica</i> L.
skorušica	<i>Sanguisorba minor</i> Scop. subsp. <i>muricata</i> Briq.

sliz	<i>Malva sylvestris</i> L.
slakâ mřta	<i>Myrtus communis</i> L.
slavùlja	<i>Salvia officinalis</i> L.
smðkva	<i>Ficus carica</i> L.
smřlj	<i>Helichrysum italicum</i> (Roth) G. Don, f.
smřljčić	<i>Teucrium polium</i> L.
smokvıç	<i>Broussonetia papyrifera</i> (L.) Vent.
smrřška	<i>Juniperus oxycedrus</i> L. subsp. <i>oxycedrus</i>
smrdljřvica	<i>Mercurialis annua</i> L.
smrřç	<i>Juniperus phoenicea</i> L.
sparožřna	<i>Asparagus acutifolius</i> L.
stðklasa, lřstavica	<i>Avena barbata</i> Pott
ščřrenica	<i>Parietaria diffusa</i> M. et K.
ščřenac	<i>Tribulus terrestris</i> L.
ščřr	<i>Amaranthus</i> (r.)
šenřca	<i>Triticum aestivum</i> L.
řimúnac	<i>Inula viscosa</i> (L.) Aiton
řıpak	<i>Punica granatum</i> L.
řkrèbut, řkrřbut	<i>Clematis flammula</i> L.
řkrřpavac	<i>Silene</i> (r.)
řřmrica	<i>Cistus</i> (r.)
řřnj	<i>Paliurus spina-christi</i> Mill.
řřsje	<i>Vitis vinifera</i> L.
totovřka	<i>Smilax aspera</i> L.
trðskot	<i>Cynodon dactylon</i> (L.) Pers.
trřřnja	<i>Prunus avium</i> L.
trřva řva	<i>Teucrium montanum</i> L.
trnjovřça	<i>Prunus spinosa</i> L.
trřtřka	<i>Arundo donax</i> L.
třřřç	<i>Portulaca oleracea</i> L.
vřřnja	<i>Prunus cerasus</i> L.
vřřlina kðsa	<i>Cuscuta</i> (r.)
vrbř	<i>Salix alba</i> L.
vřřçřac	<i>Satureja montana</i> L.
zdrřça	* <i>Rubus dalmaticus</i> Tratt.

zlâk	<i>Convolvulus arvensis</i> L.
zmînac	<i>Arum italicum</i> Mill.
zvôňćac	<i>Hypericum perforatum</i> L. subsp. <i>A20</i> (Schränk) Frohlich
žito	<i>Hordeum vulgare</i> L.
žigàvica	<i>Urtica urens</i> L.
žilj	<i>Lilium candidum</i> L.
žukâ mřta	<i>Pistacia lentiscus</i> L.
žutènica	<i>Cichorium intybus</i> L.

LITERATURA

- Radovan Domac, *Flora Hrvatske* (priručnik za određivanje bilja), Zagreb, 1994.
- Alberto Fortis, *Viaggio in Dalmazia*, 1774. Preveo s tal. M. Matas, a priloge s lat. D. Novaković – *Put po Dalmaciji*. Globus, Zagreb, 1984.
- Mate Hraste, »Osnovna akcentuacija Biograda na moru i njegove okolice«, (*Filologija* 2, Zagreb, *JAZU i Hrvatsko filološko društvo*), 5-11. Zagreb, 1959.
- Edo Juraga, »Suglasnici i suglasnički skupovi u jezerskom govoru«, *Čakavska rič*. 2: 397-404, Split, 2007.
- Blaž Jurišić, *Rječnik govora otoka Vrgade, I dio* (Biblioteka hrvatskog dijalektološkog zbornika), 67-68. Zagreb, 1966.
- Milenko Milović, »Naturalised species from the genus *Conyza* Less. (*Asteraceae*) in Croatia«, *Acta Bot. Croat.* 63(2): 147-170, 2004.
- Toni Nikolić (ur.), *Flora Croatica baza podataka / Flora Croatica Database*. On-Line URL: <http://hirc.botanic.hr/fcd>. Botanički zavod, Prirodoslovno-matematički fakultet, Sveučilište u Zagrebu, 2008.
- Marija Pandža, »Flora of the island of Murter (Central Adriatic)«, *Acta Bot. Croat.* 57: 99-122, 1998.
- Marija Pandža, »New localities of the species *Convolvulus cneorum* L. (*Convolvulaceae*) in Croatia«, *Nat. Croat.* 11 (1), 113-118, 2002.
- Marija Pandža, »Vegetacija otoka Murtera«, Doktorska disertacija. PMF- Sveučilište u Zagrebu (mscr.), 2003.
- Marija Pandža, Edo Juraga, »Narodni nazivi biljnih vrsta u Murteru«, *Čakavska rič*, 1-2: 57-65, Split, 1998.
- Marija Pandža, Jozo Franjić, Ivo Trinajstić, Željko Škvorc, Zvezdana Stančić, »The most recent state of affairs in the distribution of some neophytes in Croatia«, *Nat. Croat.* 10 (4), 259-275, 2001.

- Marija Pandža, Jozo Franjić, Željko Škvorc, Ivo Trinajstić, Zinka Pavletić, »Šumska vegetacija otoka Murtera«, *Rad. Šumar. Inst.* 39(2): 131-162, 2004.
- Marija Pandža, Jozo Franjić, Željko Škvorc, »Weed and ruderal vegetation (*Stellarietea mediae* R. Tx. Eta al. Ex von rochow 1951) in the central part of the East Adriatic coast«, *Periodicum biologorum* 107 (3), 361-372, 2005.
- Marija Pandža, Jozo Franjić, Željko Škvorc, »The salt marsh vegetation on the East Adriatic coast«, *Biologia*, Bratislava, 62(1): 24-31, 2007.
- Marija Pandža, Jozo Franjić, Željko Škvorc, Marilena Idžojtić, »Syntaxonomical and synchronological analysis of the *Crithmo-Limonietea* Br.-Bl. 1947 on the Eastern Adriatic coast«, *Periodicum biologorum* 109(1), 61-66, 2007a.
- Sandro Pignatti, *Flora d'Italia*, I-III, Edagricole, Bologna, 1982.
- Roberto Visiani, *Stirpium dalmaticarum specimen*, 1826. Prijevod J. Radić – *Ogled dalmatinskog bilja*, Čakavski sabor, Split, 1978.
- Roberto Visiani, *Flora Dalmatica* 1-3. Lipsiae, 1842-1852.

NAMES OF THE PLANT SPECIES IN JEZERA ON THE ISLAND OF MURTER

Summary

This paper talks about the folk names of plant species in Jezera on the island of Murter. During a series of botanical research for autochthonous flora on the island of Murter, 618 species and sub-species (ferns and spermatophytes) as well as 143 cultivated species were recorded. In the dialectological phytomic research conducted in Jezera, 132 folk names were recorded out of the total number.

Compared to the names of plant species on the island of Murter, 63 names are completely the same, 12 names have a slight differences based on the vocal systems of these two speeches (the opposites f/h, l/lj as in *fafarinka* – *haharinka*, *čavljak* – *čavjak*), while 15 names are similar based on their root words (for instance *totovika* – *tetevika*). Finally, 20 names are completely different, while for 20 Jezera names, parallels with the speech of Murter couldn't be found.

Keywords: *Jezera, Chakavian dialect, phytomy, krkič, kromač, pulitavac*

LA NOMENCLATURA DELLE SPECIE VEGETALI A JEZERA

Riassunto

In questo lavoro sono trattate le denominazioni popolari delle specie vegetali a Jezera sull'isola di Murter. Nel corso delle ricerche botaniche sulla flora autoctona dell'isola di Murter si sono registrate 618 specie e sottospecie di piante ad alto fusto viših (felci e spermatofite) e 143 specie coltivate. Del qual numero nella ricerca fitonimica dialettologica svolta a Jezera zabilježeno su 132 denominazioni popolari.

Confrontate con le denominazioni delle specie vegetali a Murter, 63 nomi sono perfettamente identici, 12 si differenziano appena in base alla diversità nei sistemi fonetici di queste due parlate (le opposizioni f/h, lj/j per es. fafarinka – haharinka, čavljak – čavjak,) mentre 15 denominazioni hanno una radice simile (per es. totovika – tetevika). Infine, 20 denominazioni sono completamente diverse, mentre per 20 nomi di Jezera non si sono trovati paralleli nella parlata di Murter.

Parole chiave: *Jezèra, dialetto ciacavo, fitonimia, krkīč , krkīč, pulītavac*

Podaci o autorima:

Edo Juraga, prof. hrvatskog jezika OŠ Murterski škoji, Put škole 8, 22243 Murter, tel.: 022/435-260, adresa stana: Fausta Vrančića 2, 22243 Murter, tel.: 022/435-440

Dr. Marija Pandža, profesor biologije i kemije OŠ Vjekoslava Kaleba, Tisno i OŠ Murterski škoji, Murter.

E-mail: marija.pandza@skole.hr